

Dienst van Goede Vrijdag – 18 april 2003

Bij wijze van opening lezen we het 5de Klaaglied (rustig en indringend lezen)

Denk, Aanwezige, aan wat ons geschiedde,
kijk, en zie hoe we gehoond worden.
Ons eigendom is veranderd in iets voor vreemde indringers,
onze huizen zijn voor buitenlands onderdrukkers.
Wezen zijn we geworden: er is geen vader!
Onze moeders zijn als weduwen.
Ons water drinken we voor zilver, aan ons hout komen we tegen kooppijs.
Op onze hals worden we vervolgd;
worden we moe, dan kunnen we niet rusten.
Egypte hadden wij eens de hand gegeven, ons aan Assoer toevertrouwd,
om verzadiging met brood;
onze voorvaders zondigden, zij zijn niet meer,
wijzelf moeten hun slechtheid torsen.

Knechten heersen over ons, niemand ontrukkt ons aan hun hand.
Met levensgevaar komen we aan ons brood vanwege het zwaard van de steppe.
Onze huid is warm als een oven vanwege de koorts van de honger.
Vrouwen in Sion worden verkracht, ook de maagden in de dorpen van het land,
vooraanstaanden worden aan hun handen opgehangen,
het gelaat van ouden wordt niet gerespecteerd.
Knapen moeten tilwerk doen voor de molen
en jongens struikelen onder de houtvracht.
Ouden zijn ermee gestopt, in de poort te zijn,
De muziek van de jongeren is verstomd.

Gestopt is de blijdschap van ons hart, in treurnis veranderde onze reidans.
De krans is van ons hoofd gevallen; wee toch voor ons, dat wij gezondigd hebben.
Werd ons hart hierom ongesteld,
om dit feit zijn onze ogen verduisterd
om de verwildering van de berg Sion, waar de vossen overheen gaan.

Jij, Aanwezige, voor eeuwig wilde je zetelen op jouw troon, van geslacht op geslacht.
Waarom blijf je ons vergeten, verlaat je ons tot in lengte van dagen?
Laat ons omkeren, Aanwezige, naar jou, zodat we terug zullen keren,
vernieuw onze dagen zoals eertijds;
want als je verwerpt,
als je ons blijft verwerpen ,
is dat dan een teken dat jouw toorn geen maat kent?

Lied: Wij die met eigen ogen de aarde zien verscheurd... (ZNB 115 - eerste en tweede strofe)

Welkom

Aan ieder van jullie hierheen gekomen op deze avond van Goede Vrijdag.
Laten we deze dienst – misschien kunnen we er deze avond bewust voor kiezen om te spreken
over een dienst en niet over een viering. Een dienst namelijk die we ook aan elkaar willen
bewijzen door samen en dus niet alleen stil te staan bij het lijden van alles wat leeft en bij het
lijden van mensen in het bijzonder.

Dank aan jullie die hier aanwezig zijn voor de bereidheid om deze dienst aan mekaar te schenken.

Dank ook aan de Eeuwige, die wij God noemen, hoezeer deze Eeuwige in onze dagen ook zijn aangezicht voor ons verbergt, en verborgen aanwezig is in mensen die solidair zijn met lijdende medemensen.

We willen deze dienst opbouwen rond zes fragmenten van lijden, die we aanvullen met een lied, een voorbede, een gebaar en een rite waarin we onze solidaire verbondenheid proberen uit te drukken.

Lied: Wij die met eigen ogen de aarde zien verscheurd... (ZNB 115 - derde strofe)

Bij het eerste verhaal

Een verhaal uit het leven gegrepen, opgetekend door M. N.

Toen de werkgroepen liturgie samenkwamen om de Goede Week in Jebron voor te bereiden was ik niet aanwezig. Ik ging niet omdat ik dacht elders te moeten zijn om naar een verhaal van een mens te luisteren

Ik werd opgebeld door een collega verpleegster die al twee maanden met ziekteverlof is, depressie zoals dat wordt genoemd.

Wat was de druppel die de emmer had doen overlopen? Een blijvend conflict tussen het beleid en deze collega, die steeds zorgend en verantwoordelijk aanwezig is op het werk. Zij komt op voor rechtvaardigheid, voor de zwakken, zegt eerlijk haar mening, vraagt om inspraak. Dit wordt niet gehoord: nooit een luisterend oor, onbegrip, negatie. Braaf zijn en luisteren naar de directie. Op allerlei manieren wordt mensen de mond gesnoerd: je bent een vreemd ras, een labiel en moeilijk geval. En ik laat de meest kwetsende woorden dan nog achterwege. Mijn collega is er onder door gegaan. Ik voel heel goed aan wat zij doormaakt, want enkele jaren geleden was mij bijna hetzelfde overkomen. Ik ben er net aan ontsnapt omdat het leven in mij wellicht sterker is. Dat is waarschijnlijk mijn kracht.

Mijn collega heeft nu haar ontslag gegeven en zij is in haar keuze door nog twee anderen gevolgd. En zo krijgt ze ook nog eens de schuld voor het ontslag van de twee anderen. Alleen als je meedraait in een vriendjespolitiek en als je altijd ja knikt, dan hoor je er thuis. Eigenlijk is het een diepe levensvernietigende situatie tussen beleid en personeel. En iedereen reageert verschillend. Het beste lijkt te zijn dat je het beste van jezelf begraaft, anders overleef je niet.

Wat we kunnen doen is telkens opstaan en verder gaan. En elkaar daarin steunen. Zo blijven we vriendinnen, leven dragend, heel veel loslatend en stervend aan even veel. Goede Vrijdag midden in het leven van elke dag.

Moment van stilte (een van de kaarsen wordt naar de periferie van de ruimte gedragen)

Laat ons bidden

Dat niemand om ons heen vereenzaamt, doordat wij niet thuis geven - bidden wij.

Leer ons niet aflatende trouw aan onze naasten en geliefden,
maar ook aan wie ons storen, ergeren, beslag op ons leggen
geef ons uw eindeloos geduld.

Leer ons verantwoordelijkheid voor allen die een beroep op ons doen.

Tussenlied: Wie zijn leven ... (ZNB 318)

Bij het tweede verhaal

Robert Fisk, Engels oorlogscorrespondent in Irak voor de krant 'The Independent'.

Voor de eerste Golfoorlog (er was er een andere tussen 1980 en '88, en een derde is ondertussen ook uitgebroken) was het noodzakelijk dat de slachtoffers zorgzaam om zeep geholpen werden. Ze moesten welhaast romantisch op hun rug vallen, met de hand over het gezicht. Zoals op die schilderijen uit de Eerste Wereldoorlog van Britse gesneuvelden nabij de Somme, moesten de Irakezen zachtjes sterven, zonder al te duidelijke wonden, zonder doodstrijd en zonder het minste spoor van stront, zweet of gestold bloed. Als ze tenminste het ochtendnieuws wilden halen.

Die leepheid brengt mijn bloed aan de kook. In Qana ontmoette ik in 1996 een jonge vrouw met een man van middelbare leeftijd in haar armen. Niet veel eerder had het Israëlische leger zeventien minuten lang Libanese vluchtelingen in een UN-ziekenhuis gebombardeerd en 106 burgers, van wie meer dan de helft

Kinderen, gedood. De man in haar armen was dood. 'Mijn vader, mijn vader', bleef ze huilen terwijl ze zijn hoofd wiegde. Bij de man waren een arm en een been afgerukt, als resultaat van de speciale Israëlische munitie

Toen het beeld echter het Europese en Amerikaanse scherm haalde, zoomde de camera in op haar gezicht en dat van de man. De verminkingen aan arm en been bleven onzichtbaar. In het belang van de goede smaak was de doodsoorzaak uitgewist. Alsof de oude man van vermoeidheid gestorven was, alsof hij er nog net, in geslaagd was zijn oude hoofd op zijn dochters schouder te vleien om dan in vrede te sterven. Als ik vandaag luister naar de dreigementen van George Bush aan het adres van Irak en luister naar de schrille moralistische waarschuwingen van Tony Blair, vraag ik mij af of ze die verschrikkelijke realiteit ooit aan den lijve ondervonden hebben. Heeft George, die weigerde om zijn land te dienen in Vietnam, er enig idee van hoe een lijk ruikt? Heeft Tony een voorstelling van de blauwe vliegen die zich voeden met de doden van het Midden-Oosten en vervolgens neerstrijken op ons gezicht en notitieboekjes?

De soldaten hebben er alleszins een voorstelling van. Ik herinner me een Britse officier die vroeg om de satelliettelefoon van de BBC te gebruiken, meteen na de bevrijding van Koeweit in 1991. Hij sprak met zijn familie in Engeland en ik hield hem nauwgezet in de gaten. "Ik heb verschrikkelijke dingen gezien", zegde hij. En toen stortte hij in elkaar, hij hilde, zijn lijf daverde en hij liet de telefoon bungelen. Had zijn familie ook maar het minste idee van wat hij probeerde te vertellen? De tv-beelden zullen in elk geval niet geholpen hebben.

En ondertussen is dus een nieuwe oorlog gestart. Onze roemrijke en vaderlandslievende natie - al steunt slechts 20 procent van de bevolking de gekheid in Irak - is goed beschermd tegen de realiteit van een gewelddadige dood.

Moment van stilte (een van de kaarsen wordt naar de periferie van de ruimte gedragen)

Laat ons bidden

God van alle mensen,
til de sluier op van de angst die mensen bevangen houdt,
vervreemd van elkaar;
die hen tegen elkaar doet opstaan met harde woorden, stokken, stenen, stenguns.
Ontkracht de koude vrees die verdeeldheid zaait overal op aarde.
Gij weet wel waar,
Gij kent de ontelbare plaatsen,
de brandhaarden volop in het nieuws,
maar ook de godvergeten uithoeken
waar mensen lijden en sterven aan elkaar door geen oog, geen camera gezien.

Tussenlied: Wie zijn leven ... (ZNB 318)

Bij het derde verhaal: Joke S. getuigt:

Ongeveer twee jaar geleden stond ik samen met ons koor op Goede Vrijdag te zingen en werd ik heel kwaad van binnen. Wij stonden het kruis te vereren met bloemen, kaarsen en liederen. Want alleen doorheen lijden en kruis kwam je tot de verrijzenis. Bullshit! Ik besepte opeens: ik sta hier mijn eigen lijden te verheerlijken. Dachten jullie dat Jezus erop stond te wachten om vermoord te worden? Het werd hem aangedaan, het overkwam hem gewoon. Denk je dat ik zat te wachten om als kind misbruikt te worden? Denk je dat ik zat te wachten op de vernederingen omdat ik nee tegen hem gezegd had. Dacht je dat ik zat te wachten op een verboden liefde, waar ik me aan vastklampte om te overleven? Denk je dat ik zat te wachten op een levenslange eenzaamheid waaruit geen bevrijding mogelijk lijkt?

Denk je dat ik zat te wachten, om precies om half drie te horen dat mijn kind dood was en elk jaar opnieuw dat gemis te voelen?

Jij, jij, jij, horen jullie het geschreeuw, dat ik, en met mij zovele anderen, uitschreeuwen vanuit het kruis dat ons werd opgelegd? Aanklagen moeten wij dat kruis, niet vereren, het niet goede vrijdag vinden. Want dan stemmen we in met wat anderen ons, en wij anderen aandoen. Aan mij kleeft geen bloed, ik was mijn handen in onschuld, zei Herodes. Wie zijn wij: Herodes of aanklagers? Ieder moet die keuze persoonlijk maken. Maar voor mij geen 'goede' vrijdag meer!

Moment van stilte (een van de kaarsen wordt naar de periferie van de ruimte gedragen)

Laat ons bidden

De zieken en stervenden die niet willen sterven,
de wanhopigen die wel dood willen:
versterk hun hart, verlicht hun angst en pijn, maak hun beproeving leefbaar.
Laat hen niet vallen uit uw hand –
en waarom zoudt Gij ook, Gij die nooit varen laat het werk van uw handen.

Zegen de kinderen, pasgeboren, opgroeiend,
dat zij onze fouten niet herhalen,
maar nieuwe mensen worden naar uw beeld.
Zegen hun ouders, dat zij voor hen een veilige haven zijn,
bakens van rust en vertrouwen.
Tegen hun misbruik bidden wij,
tegen verkrachting, tegen alle vormen van ontmenselijking en verslaving.

Tussenlied: Wie zijn leven ... (ZNB 318)

Bij het vierde verhaal

Koen Vidal in "De Morgen, 13 maart 2003

Het conflict in Kongo heeft volgens bepaalde ngo's het leven gekost aan naar schatting twee miljoen mensen, vooral burgers. En binnen de burgerbevolking zijn het vooral de vrouwen die een enorm zware tol betalen. Er is duidelijk sprake van systematische en gruwelijke verkrachtingen. In een sfeer van oorlog en anarchie waarin ongedisciplineerde rebellen de dienst uitmaken, zijn vrouwen een makkelijk slachtoffer. Meer nog: een rapport van de Amerikaanse mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch toont aan dat allerhande milities systematische verkrachtingen als oorlogswapen gebruiken. Dat zegt ook Mathilde Muhindo, een Kongolese mensenrechtenactiviste die in de stad Bukavu een opvangcentrum

voor verkrachte vrouwen leidt. "Hoeveel vrouwen er sinds het uitbreken van de oorlog in 1996 verkracht werden, is niet duidelijk. Want de meeste slachtoffers weigeren over hun trauma te praten uit angst voor uitsluiting en represailles. Maar het moeten er vele duizenden zijn. In mijn centrum alleen al boden zich de jongste jaren zeshonderd vrouwen aan, een getal dat je gerust met pakweg factor negen mag vermenigvuldigen, want elke vrouw die naar ons toe komt, kan zonder problemen een tiental namen opsommen van vrouwen die hetzelfde hebben meegemaakt."

Muhindo omschrijft de verkrachtingen als een oorlog binnen de oorlog en zegt dat alle strijdende partijen in Oost-Kongo zich schuldig maken aan het seksueel geweld.

De brutaliteit waarmee deze rebellen vrouwen mishandelen, is haast onvoorstelbaar. Onlangs ontving *De Morgen* van een Kongolese arts een foto van een verkrachte vrouw van wie de genitaliën met een machinegeweer waren stukgeschoten. De gynaecologen die de vrouw behandelden, meldden achteraf dat het slachtoffer haar verkrachting op wonderbaarlijke wijze had overleefd.

"Dit is pure haat", schreef de dokter in kwestie. "Hierover kunnen we niet zwijgen. Ik heb het gevoel dat als je in dit land als vrouw geboren wordt, je op hetzelfde moment ter dood wordt veroordeeld."

Mensenrechtenactiviste Mathilde Muhindo zegt dat er in veel gevallen ook sprake is van seksuele slavernij. Vrouwen worden opgepakt en wekenlang vastgehouden. Ik sprak vrouwen die maar liefst anderhalf jaar in handen waren van hun verkrachters. Wanneer ze niet misbruikt werden, moesten ze allerlei inhoudelijke klussen doen: hout sprokkelen, water halen, koken en wassen.

Ook kinderen zijn vaak het slachtoffer van verkrachtingen. Sommige meisjes zijn niet ouder dan vijf. Ze zijn een geliefkoosd doelwit omdat soldaten ervan uitgaan dat kinderen nog niet besmet zijn met het aids-virus.

Moment van stilte (een van de kaarsen wordt naar de periferie van de ruimte gedragen)

Laat ons bidden

Wij bidden voor alle mensen die verloren lopen

die hun naam dragen als een stigma:

vluchtelingen, illegalen, uitgeprocedeerden-,

noem hen, roep hen bij hun naam.

Gij die ons hebt gevraagd de vreemdeling te eren en lief te hebben,

die ons ruimte hebt gegeven en tijd om te delen,

leg hun naam op onze lippen,

dat zij niet verdwijnen in de anonimiteit, opgejaagd als wild.

Tussenlied: Wie zijn leven ... (ZNB 318)

Bij het vijfde verhaal

Luchtmachtaalmoezenier Ignace Crooijmans, geboren in 1949 heeft een ongeneeslijke vorm van prostaatkanker en zal daaraan binnen enige tijd overlijden. Hij schreef een boek: *Voorlaatste gedachten*, dat op 24 september 2002 op de vliegbasis Volkel bij het Brabantse Uden werd gepresenteerd. Maar de bijeenkomst die plaatsvond was veel méér dan een boekpresentatie. Ignace nam, gedwongen door zijn ziekte, officieel afscheid als aalmoezenier en ontmoette veel mensen voor het laatst. Het was een krachtig en moedig samenzijn van familie, vrienden, collega's, dat voor velen als een bijzondere ervaring in herinnering zal blijven.

'Vandaag de dag willen wij met z'n allen een mooie wereld, die dikwijls een wereld is van de kitsch, een wereld waarin kamerschermen zijn geplaatst om de dood, het verlies aan het oog te onttrekken. Wij hebben in Nederland een normen-en-waarden-discussie en misschien is daarvan wel de kern de vraag: zijn wij in staat om zó naar de werkelijkheid te kijken dat de dood of het verlies als het ware zijn meegenomen in die werkelijkheid, of willen wij normen en waarden voor het behoud van zo'n mooie, kitscherige wereld,'

'Er zijn twee manieren van omgaan met "geen woorden meer hebben" en die twee manieren lijken uiterlijk op elkaar. Er wordt niets meer gezegd, maar het ene niet meer spreken is het niet meer spreken van de verstomming. Daar is alles verloren, dáár is een verpletterend zwijgen. En het andere niet meer spreken is het zwijgen. Op een wonderlijke manier verschilt het zwijgen van het verstommen, omdat dat zwijgen een innerlijk geheim openbaart. Dat moet je niet zo gauw een naam geven, maar in ieder geval hoort het bij de kostbare ervaring van deze dag. En omdat jij, Ignace, een beetje dat geheim, die zwijgende werkelijkheid hebt laten zien, ben je een machtige steun voor veel meer mensen dan jij beseft.'

Moment van stilte (een van de kaarsen wordt naar de periferie van de ruimte gedragen)

Laat ons bidden met de woorden van Ignace Crooijmans zelf:

Bij het slapen gaan lang gehuild, mijn geliefde naast me.
Ik kon hem maar moeilijk uitleggen waarom ik huilde.
Het was een zwaar verdriet dat me haast de lucht om te ademen ontnam.
Verdriet omdat ik zoveel van hem hou en hem moet gaan verliezen, God,
maar daar nog niet aan toe ben.
Verdriet omdat mijn krachten afnemen en nieuwe pijn de kop opsteekt;
de kanker vervolgt zijn weg door mijn lijf
Er is niets dan hem nog tegenhoudt.
Ik kan het niet meer van hem winnen, God, ook wij samen niet.
Als ik maar tot het einde toe mag leven, God,
dan zal de dood me in alle rust komen halen.
Nee, hij komt me niet halen;
jij doet dat en je neemt me mee.
God weet, jij dus, waar naar toe.

Tussenlied: Wie zijn leven ... (ZNB 318)

Bij het zesde verhaal

Fragment uit het lijdensverhaal van Jezus volgens Johannes, 19:17-31

Moment van stilte (de laatste kaars wordt naar de periferie van de ruimte gedragen)

Laat ons bidden

God van Abraham, van Jezus,
wees vandaag en alle dagen onze God:
'Jij die mij ik maakt'.
ie ons haalt uit de anonimiteit en onze ogen opent voor elkaar,
die ons doet opstaan uit sleur en slavernij
en doet gaan in vrijheid naar gemeenschap;
die ons hoofd opheldert onze blik verruimt.

Kom tegemoet ons wankel vertrouwen ons klein geloof,

gevoel van minderwaardigheid.
Hemel ons op tot uw hoogte,
berg ons in uw menslievendheid,
draag ons ego in uw mededogen.
Dat wij horen naar uw woord en ons verantwoordelijk weten.

Tussenlied: Wie zijn leven ... (ZNB 318)

Kruisverering of liever : aanlucht vanuit het kruis

Zes verhalen hebben we beluisterd
Zes kaarsen hebben we in de ruimte geplaatst.
In de stilte van ons hart hebben we er ons eigen verhaal aan toegevoegd.
Dat willen we nu ook symbolisch uitdrukken in wat traditioneel de kruisverering wordt genoemd. Maar we willen niet zomaar het kruis vereren alsof een kruis kan of mag worden vereerd. De God van Jezus vraagt niet van ons dat we het lijden vereren, maar dat we elkaar in het lijden nabij zijn en blijven en zo door het lijden heen dragen.
Dat willen we nu uitdrukken door aan een van de kaarsen die in de periferie staan elk een klein kaarsje aan te steken, dat we dan bij het kruis plaatsen.

Lied: Wie als een god wil leven hier op aarde (ZNB 205)

Kort commentaar en overgang naar het delen van het brood.

Zes verhalen hebben we beluisterd
Zes kaarsen hebben we in de ruimte geplaatst.
Want de confrontatie met het lijden kan onze krachten breken, kan de verbondenheid stuk maken, kan mensen uit elkaar drijven.
Zes verhalen, zes kaarsen.
Geen zeven, want dan zouden we zeggen in de lijn van de bijbelse symboliek: deze lijdensverhalen hebben het allerlaatste definitieve woord; de dood heeft het laatste en beslissende woord. Dan zouden we overgeleverd zijn aan de totale vertwijfeling.
En dat zijn we niet. Niet uiteindelijk, want leven moet en leven zal.
Dat zullen we morgen uitbundig en vreugdevol uitzingen.
Maar vandaag reeds nemen we een voorproef op de dag van morgen en stellen we ons in verbondenheid met en voor mekaar.

We bidden samen het **Onze Vader**, terwijl we elkaar heel bewust, misschien bewuster dan anders de hand geven.

Daarna geven we mekaar ook **een teken van vrede en delen we het brood.**

Lied: Stem als een zee van mensen... (ZNB 213)

Tot slot: Johannes 18:38-42